

об'єктивності та професіоналізму працівників органів дізнання, слідства, прокуратури та суду, зумовлює підвищення соціального престижу цих органів в очах населення, орієнтує громадян на адекватне виконання правових розпоряджень, що містяться в конкретних процесуальних актах, і нерідко підвищує активність суспільства у сфері боротьби зі злочинністю¹.

На закінчення слід зазначити, що розглянуті в даній публікації аспекти функціонального призначення обґрунтування процесуальних рішень є індивідуальними, але однаково важливими для досягнення цілей, як поставлених перед конкретним процесуальним актом, так і кримінального процесу в цілому. Із викладеного випливає, що тільки їх комплексне усвідомлення правозастосувачем у процесі обґрунтування кожного кримінально-процесуального рішення орієнтуватиме на прийняття повно та всебічно обґрунтованого процесуального акта, а відтак, сприятиме забезпеченню прав та законних інтересів осіб, що потрапили до сфери кримінально-процесуальної діяльності.

Надійшла до редколегії 09.01.06

О. Шостко, доцент НЮА України

Визначення поняття «організована злочинність» у зарубіжній кримінології

Ефективність протидії організованій злочинності багато в чому залежить від теоретичного розроблення кримінологічного поняття «організована злочинність», яке, в свою чергу, має базуватися на чіткому розумінні сутності даного явища. До цього часу, однак, немає згоди щодо визначення цього терміна серед не тільки вітчизняних, а й зарубіжних учених.

¹ Разом з тим за підсумками проведеного в десятих регіонах України опитування громадян щодо їх довіри до судових органів тільки 20% громадян схильні довіряти справи вітчизняним судам, а 15% звернулися б до «кримінальних авторитетів». Такі дані в рамках міжрегіонального проекту «Моніторинг доступності судів в Україні після реформи» навели фахівці Львівського фонду «Право і демократія» // (див.: *Сьогодні*. – 2002. – 16 нояб. № 259 (1308). – С. 5). Уявляється, що однією з причин такого негативного ставлення громадян до органів правосуддя є все ще численні факти прийняття необґрунтованих, некваліфікованих і неграмотно складених процесуальних рішень.

Безумовно, слушною є думка Я. Гілінського про те, що важливо не стільки формальне визначення організованої злочинності, скільки розуміння її природи, сутності¹. Проте саме через дефініції і теоретичні концепції науковці намагаються визначитись із характерними рисами і якостями того чи іншого явища.

Українська кримінологічна спільнота недостатньо ознайомена з численними дослідженнями цієї проблеми західними вченими. З огляду на процеси євроінтеграції Україна також потребує вивчення теоретичних наробок і офіційних підходів міжнародного співтовариства до даної проблеми. Тому основною метою цієї публікації є заповнення прогалини в знаннях для того, щоб у подальшому розглянути цю проблему в порівняльно-правовому аспекті.

Вважається, що існують два основних підходи до визначення поняття, що розглядається. Перший підхід відносить до організованої злочинності ті злочини, що вчиняються групами з певними організаційними ознаками, які оцінюються судовими органами². Саме він є характерним для України. Другий підхід полягає в тому, що у відповідних нормативних актах наводиться перелік злочинів, учинення яких зараховує винних до діяльності організованої злочинності, хоча він піддається критиці багатьма кримінологами. Підкреслюється, що організовані злочинці діють вельми рухливо, їх злочини постійно змінюються. Тому неможливо наперед передбачити вичерпний перелік усіх злочинних дій, які вони можуть вчинити. Часто в законодавстві країн поєднуються ці два підходи.

До цього часу нез'ясованим залишається питання, наскільки правильним є те, що поняття «організована злочинність» охоплює як осіб, що вчиняють злочини, так і саму їх діяльність. Розпливчасті терміни призводять до широкої інтерпретації самого явища організованої злочинності. Це ускладнює реальну оцінку її поширеності, дозволяє враховувати як організовані найпростіші форми співучасті, призводить до подоби боротьби правоохоронних органів. Без належної правової реакції залишаються дії найнебезпечніших представників злочинного світу.

Розглянемо основні концепції організованої злочинності у США, оскільки ця країна має більш ніж столітній досвід у розв'язанні цієї проблеми³.

¹ Див.: *Гілінський Я. И.* Кримінологія. Курс лекцій – СПб., 2002. – С. 207

² Див.: *Закалюк А. П.* Організована злочинна діяльність: сутність та потреби нормативного визначення // Новий Кримінальний кодекс України: Питання застосування і вивчення: Матер. міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 25–26 жовтня 2001р. / – К.; Х., 2002. – С. 62.

³ Ми не будемо зупинятися на визначеннях, наведених у статті: *Картавцев В., Савченко Д.* Організована злочинність у США (за матеріалами досліджень американських кримінологів) // Рад. право, – 1990. – № 2. – С. 67–71.

Вперше у США поняття «організована злочинність» було використане у 1896 р. у щорічній доповіді Нью-Йоркського товариства з попередження злочинності. Воно було застосовано до об'єднання злочинців, що займалися організацією азартних ігор і проституції, і захищалось представниками влади. Перші американські дослідники даний термін застосовували перш за все щодо нелегального бізнесу, в якому брали участь політики, поліцейські, адвокати, професійні крадії, припускаючи, що їх злочини мали організований характер¹.

Науковці почали серйозно вивчати цю проблему і дискутувати щодо неї в 20–30-х роках ХХ ст., коли у період «сухого» закону особливо швидко розвивався нелегальний ринок. Найчастіше термін «організована злочинність» вживався як синонім поняття «рекет», «вимагання» (racketeering). Він майже не використовувався відносно окремої асоціації злочинців (гангстерів). Також він стосувався надання різних нелегальних послуг і товарів – від підроблення документів до незаконних азартних ігор, продажу наркотиків і алкоголю.

Наприкінці 20-х років були проведені перші дослідження, відображені у монографіях Ф. Трашера «Банда» (The Gang) та Д. Ландеско «Організована злочинність у Чикаго»². В першій докладно описувались 1313 банд Чикаго. Автор підкреслював, що організована злочинність пов'язана з вищим світом. Друга книга була написана під впливом Чикагської соціологічної школи та екологічного підходу до вивчення процесів урбанізації. Д. Ландеско ще тоді звернув увагу на соціальні корені організованої злочинності в американському місті і описав багатоманітні зв'язки гангстерів з різними сегментами суспільства.

Перша спроба федерального уряду вивчити організовану злочинність була здійснена у 1929 – 1931 рр. під керівництвом Національної спостережної комісії з питань дотримання і застосування законодавства (National Commission on Law Observance and Enforcement). У доповіді комісії підкреслювалось першочергове значення дослідження саме злочинів, а не особи злочинців³.

Після Другої світової війни цей підхід був замінений на протилежний: тепер увага сконцентрувалася на етнічних добре структурованих злочинних організаціях, (у першу чергу італійських, єврейських), що стали становити небезпеку цілісності американського суспільства та його політичному устрою.

¹ Див.: Organised Crime in Europe. Concept, Patterns and Control Policies in the European Union and Beyond. – Ed. by C. Fijnaut and L. Paoli.- Springer, 2004. – P. 24.

² Див.: Там само.

³ Див.: Там само.

Тепер як головний об'єкт боротьби, проголошений слідчим комітетом Сенату (Комітетом під головуванням Кефовеера, *Kefauver Senate Investigating Committee*), були суб'єкти злочинів. За відсутності достатніх емпіричних досліджень комітет ототожнив організовану злочинність із італійською мафією, тобто термін застосовувався передусім до такої організації, як Коза Ностра. Новий підхід, що домінував протягом 30 років, отримав назву «змова іноземців» (*alien conspiracy*)¹.

Концепція організованої злочинності мафіозного типу набула поширення саме в 50—60 роках. Багато в чому вона була результатом уваги суспільства, зосередженої на Нью-Йорку, оскільки саме там розгорнули свою діяльність п'ять найбільш впливових «сімей» Коза Ностри. Впровадженню концепції організованої злочинності мафіозного типу в свідомість політиків, а також пересічних громадян сприяли сотні книг, що виходили з цієї тематики, а також кінофільми, найбільш відомий з яких «Хрещений батько» Ф. Копполи².

Одним із тих науковців, хто докладно вивчав дану проблему, був відомий американський кримінолог Дональд Кресі. У 1969 р. він писав, що організований злочинець займає позицію у соціальній системі під назвою «організація», що раціонально створена для здобуття максимальних прибутків за допомогою надання незаконних послуг і виробництва легально забороненої продукції, на які є попит з боку суспільства³.

У 1967 р. Президентська комісія з правозастосування й управління юстицією (*President's Commission on Law Enforcement and Administration of Justice*) офіційно визнала, що організована злочинність контролює легальний бізнес. Також було визначено, що «організована злочинність – це співтовариство, яке прагне діяти поза контролем американського народу та його уряду. Вона включає тисячі злочинців, які діють у рамках таких же складних структур, як структури великих корпорацій (підкоряються своїм законам, що діють з більшою жорсткістю, ніж закони уряду). Її дії не імпульсивні, а є результатом складних угод, спрямованих на досягнення контролю над цілими сферами діяльності для одержання величезних прибутків»⁴.

¹ Див.: *Abadinsky H. Organized Crime.*—6th ed.—Wadsworth, 2000.—P. 441 – 442.

² Як не прикро, але до цього часу у свідомості пересічних громадян багатьох країн і, як не дивно, деяких політиків організована злочинність асоціюється з таким мас-медійним сприйняттям.

³ Див.: *Definitions of Organized Crime (Collected by K. Van Lampe)* // <http://www.organized-crime.de/OCDEF1.htm#cressy>

⁴ *President's Commission on Law Enforcement and Administration of Justice. Task Force Report: Organized crime.*— Wash. D. C., 1967.

Для ефективної протидії цьому негативному явищу необхідно було розробити нові підходи й засоби впливу, оскільки звичайні зусилля правоохоронців, розраховані на «вуличну» злочинність, не давали бажаних результатів. Усвідомлення даної проблеми на найвищому політичному рівні призвело до прийняття Закону «Про контроль над організованою злочинністю», складовою частиною якого є статут РІКО — «Про організації, що діють під впливом рекету і корупції» — *The Racketeer Influenced and Corrupt Organizations Act*¹. Він, а також інші законодавчі акти, прийняті в той час, надали федеральним правоохоронним органам та їх розвідувальним підрозділам безпрецедентні повноваження з електронного слідкування, використання інформаторів, конфіскації фінансових прибутків, створення в судах спеціальних великих журі, захисту свідків.

Основною відмінністю РІКО від інших законодавчих актів та його прогресивний характер полягають у тому, що він був розроблений для переслідування не окремих осіб, а організацій, якими можуть виступати товариства, об'єднання, асоціації, інші юридичні особи, а також будь-яка група осіб, що фактично об'єднанні, але не є юридичною особою (п.4 ст.1961 РІКО)².

Важливим етапом у розумінні сутності досліджуваного явища стала доповідь Національного дорадчого комітету США зі стандартів та цілей кримінальної юстиції у 1976 р. В ній підкреслювалося, що організована злочинність є не тільки діяльністю Коза Ностри. «Організована злочинність не є синонімом мафії, або Коза Ностри, які є найбільш досвідченими, багатоманітними і, можливо, найбільш дисциплінованими і конспіративними групами. Зображення мафії є загальним стереотипом. І хоча сім'ї Коза Ностри є важливим компонентом діяльності організованої злочинності, вони не мають монополії на діяльність злочинного світу. Сьогодні велика кількість груп залучена до такої діяльності»³.

Коли у 80-х роках стало зрозумілим, що сутність американської організованої злочинності розглядалась дуже вузько, зосереджуючись виключно на Коза Нострі, стратегії американських урядових структур були спрямовані на визначення більш широкого погляду на організовану злочинність, а саме: до складових цього явища почали включати інші

¹ Див.: *Federal Criminal Code and Rules as Amended to January 4, 1999.* – West Group.-1999. – P. 776–786.

² Більш докладно про закон РІКО див.: *Шостко О. Ю.* Закон РІКО- ефективний засіб боротьби з організованою злочинністю в США // *Проблеми законності.* – X., 2003. – Вип. 62, – С. 115 – 120.

³ *Definitions of Organised Crime (Collected by K. Van Lampe).*

злочинні організації, які на вимогу певних прошарків суспільства постійно були залучені у постачання нелегальних товарів. Було висунуто концепцію «нетрадиційної», або «нової», організованої злочинності. Вона трансформувала модель мафії. Тепер цей термін почав вживатись щодо інших етнічно визначених кримінальних організацій, схожих з Коза Нострою.

Президентська комісія з організованої злочинності, заснована президентом Р. Рейганом у 1983 р., наприклад, склала список спільнот, які вважались організованою злочинністю. До нього війшли мотоциклетні генти (банди) і угруповання злочинців із місць позбавлення волі, колумбійські картелі, японська Якудза, російські злочинні групи¹.

Поступово погляд на організовану злочинність як закат іноземців проти політичного і економічного життя країни почав відступати. У 80-х роках усе частіше стали з'являться дослідження, які можна охарактеризувати як економічні концепції природи організованої злочинності. Вчені почали застосовувати інший науковий інструментарій. Для того щоб привернути увагу до ринку і підприємницької природи організованої злочинності, деякі науковці стали використовувати термін «нелегальне підприємство» (*Illicit enterprise*) замість терміна «організована злочинність». Наприклад, Д. Сміт писав: «Нелегальне підприємство є продовженням діяльності законного ринку в тих сферах, що, як правило, заборонені, – з метою одержання прибутку у відповідь на приховані нелегальні запити»².

Науковці проводять аналогії між легальним і нелегальним підприємством і не зосереджуються на одній етнічній групі. У дослідженнях прихильників цього наукового підходу, як і наукових розвідках Д. Крессі, підкреслюється ринкова раціональність нелегальних фірм і визначається, що злочинні організації в їх турботі за забезпеченням клієнтів нелегальними товарами працюють так само (з такою ж інтенсивністю або стримуваннями), як і легальні фірми і, отже, тримаються тих же організаційних моделей.

Таким чином, увага наукової громадськості все більше зосереджувалась на більш чітких ознаках організованої злочинності, а саме: забезпечення населення нелегальними товарами і послугами. Наприклад, відомий вчений Н. Пассас вважає, якщо певні товари або послуги є поза законом, тоді нелегальне підприємство може з'явитись для задоволення потреб деяких категорій громадян. У цьому відношенні немає різниці між законним і кримінальним підприємствами. Дуже часто все, що змі-

¹ Див.: *Organised Crime in Europe...* – P. 29.

² *Definitions of Organised Crime (Collected by K. Van Lampe).*

нюється, коли бізнес є нелегальним, — це регулювання *modus operandi*, технологій і соціального оточення, яке втягнуто в цю діяльність. У деяких випадках ми маємо просто новий опис практики, що дозволяє такому бізнесу здаватися законним¹.

З погляду американського кримінолога Д. Албанезе організована злочинність є постійно діючим кримінальним підприємством, яке працює рационально для одержання прибутку від незаконної діяльності, що користується суспільним попитом².

В 90-х роках популярною стає бюрократично-корпоративна модель, яка відображає в першу чергу відносини усередині злочинних спільнот. Аналогії між кримінальними організаціями і міжнародними корпораціями стали підтримуватись багатьма вченими. Показовою в цьому відношенні є така думка: «Транснаціональні злочинні організації, зокрема ті, що займаються торгівлею наркотиками, діють необмежено через кордони різних держав. Вони дуже схожі із законними транснаціональними корпораціями по своїй структурі, силі, розміру, географічному розташуванню, масштабах діяльності»³.

Отже, можна дійти висновку про те, що приблизно раз в тридцять років у США змінювались парадигми і підходи, котрі визначали природу і сутність даного явища.

Далі розглянемо наукові підходи вчених європейських країн, а також нормативні акти Європейського Союзу, в яких надається тлумачення терміна «організована злочинність».

Із середини 70-х років підхід «нелегального підприємства» почав доминувати в європейських наукових дебатах. Найбільш відомим науковцем, який вивчав «старі» і «нові» методи підприємництва мафії, був італійський соціолог Піно Арлаччі. Його визначення мафії є таким: «Це форма поведінки і різновид влади, але це не є формальна організація»⁴. Він наголошував на тому, що криза 50—60-х років в Італії, яка, в свою чергу, призвела до національної, економічної та культурної модернізації, вплинула і на мафіозні структури таким чином, що вони також зазнали підприємницької трансформації, залишивши традиційну роль посередників і присвятивши себе нагромадженню капіталу. П. Арлаччі також вважає, що тільки повернувшись до концепції підприємництва і підприємницької діяльності, можна зрозуміти можливості сучасної мафії⁵.

¹ Див.: *Definitions of Organised Crime...* – С. 30.

² Див.: Там само.

³ *Organised Crime in Europe...* – Р. 31.

⁴ *Arlacchi P. Mafia Business. The Mafia Ethic and the Spirit of Capitalism.* - Oxford, 1988. – Р. 88.

⁵ Див.: Там само.

Інший науковець—Д. Гамбетта розглядає організовану злочинність як форму управління нелегальним ринком¹.

Італійська дослідниця Л. Паолі звертає увагу на те, що Коза Ностра і Ндрагета є секретними утвореннями — братствами, що традиційно працюють над зміцненням мафіозних структур для досягнення різних цілей і здійснення багатоманітних функцій, однією з найважливіших з яких є забезпечення політичного домінування в межах їх громад. Крім того, на її думку, юридичне і міжнародне визначення організованої злочинності має тенденцію до конвергенції, тому досліджуваний термін характеризує метод проведення злочинних операцій, який відрізняється від інших форм злочинної поведінки. Його відмітними рисами є насильство, корупція, постійна злочинна діяльність, перевага інтересів групи над інтересами будь-якого з її учасників. Організовані злочинні групи також характеризуються своєю сталістю протягом тривалого періоду, незважаючи на смертність членів групи. Вони не залежать від постійності участі будь-якого члена групи².

Нідерландський кримінолог Пітер ван Дайен вважає, що «економічну діяльність організованих злочинців краще описувати з точки зору концепції “кримінального підприємства”, ніж концептуально невизначеного поняття “організована злочинність”»³.

Першу спробу ввести поняття організованої злочинної асоціації в кримінальне законодавство серед європейських країн було здійснено в Італії. У 1965 р. заборонено участь у злочинному об'єднанні. Пізніше (1982 р.) в кримінальний кодекс було введено ст. 416 bis, де визначено поняття злочинної організації мафіозного типу і криміналізовано участь у ній⁴.

У Німеччині 1986 р. між міністерствами внутрішніх справ і юстиції було повністю погоджено підприємницьку парадигму організованої злочинності, яка прийнята за основу правоохоронними органами Німеччини (хоча вона не закріплена в законі). Згідно з їх визначенням організовану злочинність становлять сплановані злочини, мотивами яких є пошуки прибутків або влади, де взаємодіють більш ніж дві особи, що діють із загальним умислом тривалий або певний проміжок часу на засадах розподілу завдань, використовуючи комерційні або схожі на бізнесові структури, насильство або інші методи, які придатні для заляку-

¹ Див.: *Gambetta D. The Sicilian Mafia. The Business of Private Protection.* – Cambridge, 1993. – P. 1.

² Див.: *Organised Crime in Europe...* – P. 33.

³ Див.: *Definitions of Organised Crime (Collected by K. Van Lampe).*

⁴ Більш докладно про італійське законодавство див.: *Организованная преступность / Под ред. А. И. Долговой, С. В. Дьякова.* – М., 1989. – С. 280 – 292.

вання або справляють вплив на політиків, засоби масової інформації, державну адміністрацію, судову систему, комерційні структури і промисловість. Це визначення не закріплено в законі, але воно є підґрунтям, на якому проводиться розслідування, а також збирається статистична інформація¹.

Однак визначення німецьких правоохоронних органів піддається критиці з боку деяких науковців. Наприклад, відома європейська дослідницька група на чолі з К. Фіджноутом, яка провела ґрунтовне дослідження організованої злочинності на вимогу нідерландського парламенту, заявила: «Ми не вважаємо, що це визначення, яке охоплює таке широке коло злочинів з таким різним впливом на суспільство, може бути використано для наукового аналізу або для юридичного регулювання норм стосовно методів розслідування і боротьби проти неї»².

Названа дослідницька група запропонувала своє визначення організованої злочинності: «Це групи, в першу чергу, сфокусовані на нелегальних доходах, які систематично вчиняють злочини, що несприятливо впливає на суспільство, і які можуть ефективно захищати свою діяльність, зокрема через застосування фізичного насильства або нейтралізуючи окремих осіб за допомогою корупції»³. Саме це визначення вживається у політичних і наукових дебатах у Нідерландах.

Подібне визначення було прийнято Національною службою кримінальних розслідувань Великої Британії (NSIC). У щорічній доповіді з оцінки загроз організованої злочинності на 2000 р. ця служба визначила організовану злочинність як забезпечення незаконними товарами, що надаються кримінальними або напівлегальними інфраструктурами, які сприяють вчиненню інших серйозних злочинів. Далі цей правоохоронний орган розкриває ознаки організованої групи. Вона має відповідати таким критеріям: складатися як мінімум з трьох осіб; кримінальна діяльність повинна відбуватись постійно або довготривало; мотивацією до вчинення злочинів членами групи є бажання прибутків або влади; злочини мають підпадати під категорію серйозних⁴.

У Польщі в КК 1997 р. містяться декілька аналогічних КК України статей, що стосуються злочинів, учинених «організованими злочинними групами», хоча, як не дивно, їх докладне визначення відсутнє. Організованість визначається по кожній справі окремо. Кодекс також оперує

¹ Див.: Organised Crime in Europe... – P. 335–336.

² *Fijnaut C., Bovenkerk and others. Organised Crime in the Netherlands.–The Hague.–Kluwer Law International, 1998. – P. 24.*

³ Там само. – P. 26 – 27.

⁴ Див.: Organised Crime in Europe... – P. 36–37.

поняттям «злочинна асоціація». На офіційному рівні визначено, що концепція «організована злочинність» повинна охоплювати діяльність злочинних груп, створених для одержання прибутків за допомогою вчинення різних злочинів — загальнокримінальної й економічної спрямованості, які призводять до використання сили, вимагання або корупції, і чийм кінцевим результатом — як це передбачалось організаторами — було б вкладення незаконних прибутків у легальну економіку¹.

Рада Європи в своїх керівних принципах по боротьбі з організованою злочинністю (2001 р.) надала таке визначення «організованої злочинної групи». Це структурно оформлена група, що складається з трьох і більше осіб, існує протягом певного часу і діє узгоджено з метою вчинення одного або декількох серйозних злочинів для одержання, прямо або опосередковано, фінансової або матеріальної користі².

В останній доповіді ЄС щодо ситуації з організованою злочинністю у 2004 р. говориться, що концепція «організованої злочинності» зазнавала змін протягом часу. Вона є соціальною конструкцією, що відображає ті форми злочинів, котрі розглядаються як небезпечні з огляду на різні політичні і інституційні інтереси³. Організована злочинність пристосовується до нових можливостей вчинення злочинів, до ресурсів і навичок потенційних злочинців, а також до правоохоронної діяльності і різних контрольних зусиль. Вона набуває різних форм у різних країнах. Підкреслюється, що ідея розгляду організованої злочинності як чогось, що кардинально відрізняється від інших видів злочинів, може бути оманливою. На думку деяких вчених, більш доцільним може бути розгляд цього феномена як певної сукупності безперервних утворень (континууму), де деякі форми серйозних злочинів більш організовані, ніж інші. Більш доцільним є не протиставляти дихотомію — організована злочинність, з одного боку, держава і суспільство — з другого, краще зрозуміти, що організована злочинність має впливи соціального, політичного, економічного контекстів, у яких вона існує. Відносини між організованими злочинними групами, державою і суспільством все частіше характеризуються симбіозом і клієнтелізмом, ніж конфронтацією⁴.

Отже, розглянувши різні підходи, моделі організованої злочинності, слід зробити висновок про те, що до цього часу міжнародна спільнота не має єдиного підходу до визначення організованої злочинності. Існує

¹ Див.: Organised Crime in Europe. – P. 901–902.

² Див.: 2003 European Union Organised Crime Report//<http://www.europol.eu.int/publications/EUOrganisedCrimeRep/EUOrganisedCrimeSitRep2003.pdf>

³ Див.: Там само.

⁴ Див.: Там само.

велика кількість альтернативних підходів, але не має всеохоплюючої теорії, яка б примирила різні погляди на розуміння поняття «організована злочинність». Найбільш популярною є точка зору, згідно з якою термін «злочинне підприємництво» краще відображає сутність діяльності організованих груп, оскільки акцент робиться саме на бізнесовій основі організованої злочинності. Це є основною відмінністю останньої від «традиційної» загальнокримінальної злочинності. Але такий підхід поки не знайшов підтримки в теорії і практиці протидії організованій злочинності в Україні.

У США існують різні моделі і пояснення злочинної кооперації в контексті з соціоекономічними умовами, стратегіями правоохоронних органів, увагою засобів масової інформації. Це також стосується й країн Європи. Термін «організована злочинність» не існує в онтологічному бутті, однак аналіз його суттєвих аспектів повинен бути впроваджено в дослідницьку програму.

Слід підкреслити, що напрацьовані теоретичні знання мають бути досліджені українськими вченими для того, щоб на їх основі розробити чіткі підходи до законодавчого і практичного розв'язання проблеми зменшення негативного впливу організованої злочинності на українське суспільство.

Надійшла до редколегії 12.11.05